

Розділ IV. Думка фахівця

б) закріпити обов'язковість зазначення лише дати посвідчення секретного заповіту та обов'язковість зазначення дати його складання.

7) встановити чіткий строк повідомлення нотаріусом близьких родичів про дату оголошення заповіту, а також граничний строк призначення цієї дати.

8) передбачити у законі порядок дій нотаріуса при оголошенні ним секретного заповіту, коли сам заповіт або родичі спадкодавця відсутні.

Перелік посилань:

1. Пащенко В.Г. Заповіт та його реалізація в сучасних умовах // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2004. - № 10 (36). - С. 86 - 90
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. - М., 1989. - С. 708

3. Основные институты гражданского права зарубежных стран. Сравнительно-правовое исследование / Под ред. В.В. Залесского. - М., 1999. - С. 512

4. Цивільний кодекс України. Коментар / За заг. ред. Харитонова Є.О., Капітеню О.М. - Х.: ТОВ "Одісей", 2004. - С. 816

5. Заїка Ю. Посвідчення "секретного" заповіту // Підприємство, господарство і право. - 2002. - № 1. - С. 44

6. Екологія законодавства і юридичної практики України. - 1994. - № 6. - С. 165 - 304

7. Фурса Є. Особливості розгляду справ про визнання заповіту недійсним // Юридичний журнал. - 2002. - № 3.

8. Рябовонь Є.О. Проблеми правового регулювання інституту секретних заповітів за новим Цивільним кодексом України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2004. - № 56 - 59.

*О.О. Михайленко,
доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету ЗНУ, к.ю.н.*

*А.В. Качан,
студент III курсу
юридичного факультету ЗНУ*

Колізії в правовій регламентації акціонерних товариств

Важливим етапом становлення сучасного вітчизняного законодавства стало набуття чинності Господарським та Цивільним кодексами України, проте зазначені нормативно-правові акти, попри все їх прогресивне значення, не тільки не вирішили усіх наявних прогалин українського законодавства, але й створили додаткову низку суперечностей, що виникли між ними самими, а також між ними та іншими правовими актами.

Яскравим прикладом зазначеного становища є колізії нормативної регламентації правового положення акціонерних товариств. На сьогоднішній день науковцями, зокрема такими відомими, як Є.О. Харитонов, В.К. Мамутов, О.І. Сафончик, опрацьовано величезну кількість доктринальних розробок, спрямованих на ефективне усунення колізійних суперечностей, та незважаючи на це, українськими правотворцями позитивної доктринальної доробок і досі залишається не врахованим. То ж на практиці виникають суттєві

перепони для реалізації прав громадян на створення і участь в акціонерних товариствах. Враховуючи вищенаведене, видається доцільним проведення подальшого аналізу правового положення акціонерних товариств, з метою поліпшення та конкретизації знань про них, виявлення наявних колізій законодавства та пошуку шляхів для їх усунення, що і є метою даної статті.

Українське законодавство закріплює п'ять форм господарських товариств, чотири з яких є найбільш поширеними у світі, причому неабияке місце серед них посідають акціонерні товариства. Регулювання правового положення акціонерних товариств, порядку їх утворення та функціонування в Україні забезпечується декількома нормативно-правовими актами, як загального характеру - Цивільним та Господарським кодексами України, так і спеціальними - Законом України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 року [3] та Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців" від 15 травня 2003 року [4].

Зокрема, у Цивільному кодексі України акціонерним товариствам присвячено 11 статей з розрахунком на більш ґрунтовне регулювання їх діяльності майбутнім законом "Про акціонерні товариства", проекти якого неодноразово подавалися на розгляд Верховної Ради України, а необхідність розробки нового законопроекту (більш досконалого) передбачається Указом Президента від 21 березня 2002 року "Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах" [5, с. 203].

Наявність у вищезазначених нормативно-правових актах великої кількості відсутніх норм створює певну проблем. Так, окремі аспекти порядку створення та функціонування акціонерного товариства в кожному нормативному акті закріплюються по-різному. Звідси і постає перша проблема - якими саме нормами належить керуватися? Які з них мають переважне значення? Застосування яких було б більш доцільним, як з економічної так і юридичної точки зору? Якщо стосовно поняття акціонерного товариства правових колізій у вище наведенох нормативних актах не виникає, то правова регламентація його видів з асвідчує наявність нормативної неузгодженості. Так, у Цивільному кодексі про види акціонерних товариств взагалі не згадуються, а закріплюється єдиний порядок створення - шляхом розподілу акцій між засновниками (що передбачається лише для закритих акціонерних товариств) і водночас не виключається можливість проведення відкритої підписки на акції за умов повної оплати статутного капіталу товариства (ст.152, 155 ЦК). Проте в Законі "Про господарські товариства" прямо закріплюється поділ на акціонерні товариства закритого типу, де акції розповсюджуються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки та купуватися і продаватися на біржах, та відкритого типу, акції яких можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купуватися чи продаватися на біржах, а акціонери мають право відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів (ст.ст. 24-25 Закону "Про господарські товариства").

Статтю 81 ГК України визначається, що статутний фонд акціонерного товариства повинен дорівнювати загальній номінальній вартості випущених акцій. Саме такі положення містяться в Цивільному та Господарському кодексах, а мінімальний розмір статутного фонду врегульований спеціальним законом "Про господарські товариства", в якому передбачено, що загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний фонд акціонерного товариства, що не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи з ставки мініимальної заробітної плати, діючої на момент створення (ст. 24 вищезазначеного закону).

Виходячи з положень Цивільного кодексу, засновниками можуть бути фізичні та/або юридичні особи (ч. 1 ст. 153 ЦК). Судячи зі змісту цієї норми до

складу засновників можуть входити: громадяни, юридичні особи, громадяни та юридичні особи. В свою чергу, ст. 26 Закону України "Про господарські товариства" передбачає, що засновниками можуть бути юридичні особи та громадяни. Отже, незважаючи на тотожність змісту, у ЦК України дана норма має більш розгорнутий вигляд і тому її застосування є більш доцільним як з економічної так і з юридичної точки зору. І ще одним позитивним моментом ЦК України є можливість створення акціонерного товариства однією особою, яка стає його єдиним учасником, у той час як таке положення в спеціальному Законі не передбачається. Відтак, маємо підстави для висновку про доцільність застосування норм саме ЦК України у вирішенні питання щодо суб'єктного складу акціонерного товариства.

Іншим питанням з приводу якого виникає певна суперечність між нормами різних нормативно-правових актів, є питання переліку установчих документів. Зокрема, ст.154 ЦК та ст. 82 ГК України передбачено, що єдиним установчим документом для акціонерного товариства є статут. Але в ст.4 Закону "Про господарські товариства" закріплено, що акціонерне товариство діє на підставі статуту та установчого договору. Отже, при створенні акціонерного товариства виникає проблема, на основі якого документу відповідне товариство повинне діяти? Лише статуту чи статуту або установчого договору? В даній ситуації, якійно зазначає Є.О. Харченко, до думки якого приєднуємося і ми, перевага повинна надаватися нормативному документу що має вищу юридичну силу [6, с. 210], а отже ЦК та ГК України.

Чи не найбільш колізійним питанням на сьогоднішній день є процедура реєстрації акціонерного товариства, оскільки цей аспект законодавцем врегульовано зі значними розбіжностями. Насамперед, це стосується органу реєстрації. Так, Цивільний кодекс у вирішенні цього питання посилається на спеціальне законодавство, Господарський кодекс зазначає, що державна реєстрація суб'єктів господарювання проводиться у виконавчому комітеті міської, районної у місті ради або районній державній адміністрації за місцем проживання або знаходження даного суб'єкта, якщо інше не передбачено законом, тобто встановлено, що закон може передбачати і інші положення (ч. 5 ст. 153 ГК). А отже, при реєстрації акціонерного товариства необхідно керуватися нормами Закону "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", який в даній ситуації є спеціальним нормативно-правовим актом по врегулюванню даного питання. А він, в свою чергу, передбачає, що державна реєстрація юридичних осіб (серед яких і акціонерне товариство) проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення (якщо даний орган не передбачається в Господарському кодексі) або у районній, районній у містах Києва та Севастополя державній адміністрації.

За відповідним законом реєстрація проводиться державним реєстратором за місцем знаходження юридичної особи, при цьому місцем знаходження визначається не лише місцезнаходження постійно діючого виконавчого органу юридичної особи, але й особи, вповноваженої діяти від її імені без довіреності [5, с. 304].

Стосовно строків реєстрації, то кожний нормативний акт, що регламентує дане питання, визначає їх зовсім по-різному. Так, ч. 6 ст. 58 Господарського кодексу визначає, що державна реєстрація здійснюється у строк не більше десяти днів з дня подання документів, при цьому, слід звернути увагу на те, що у ГК України не уточнюється яких саме днів - робочих чи календарних (з урахуванням неробочих та святкових днів), а також відсутнє положення про прискорену державну реєстрацію протягом скороченого часу [7, с.101]. А згідно ч. 5 ст. 25 Закону "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" строк державної реєстрації не повинен перевищувати трьох днів з дати надходження документів для проведення державної реєстрації юридичної особи. Дані розбіжності можуть призвести до неоднозначного тлумачення та застосування на практиці цих норм. Нажаль, положення висвітлені вище, мають лише формальну закріпленість в нормативно-правовому акті, а фактично в життя не впливаються. На даний момент в Україні лише впливається так званій "принцип єдиного вікна", за яким для реєстрації необхідно подати пакет документів, а через встановлений час отримати (в цьому ж "вікні") свідоцтво про реєстрацію, причому обов'язок здійснити постановку на облік в органах Податкової служби, статистики та Пенсійного фонду покладається на державного реєстратора. Але, на жаль, на практиці цього поки що не відбувається.

Розглянувши питання щодо неузгодженостей нормативної регламентації правового положення акціонерного товариства можна дійти висновку, що законодавство України, спрямоване на регулювання даного питання, є далеко не досконалим. Законодавцю необхідно переглянути норми щодо регламентації видів акціонерних товариств, суб'єктного складу, установчих документів, розміру статутного фонду, порядку та строків реєстрації та узгодити їх між собою шляхом внесення змін до

загальних та спеціальних нормативних актів. Адрже наявність таких невідповідностей ускладнює організацію, створення, функціонування акціонерних товариств, призводить до різного тлумачення норм, наявності суперечок та інших негативних наслідків.

Становлення України як елемента світової спільноти, вимагає від неї створення узгодженої системи законодавства, котра відповідає б світовим стандартам. Задля досягнення зазначеної мети українським законодавцем прийнято значну кількість нормативних актів, які в цілому за своїм змістом відповідають міжнародним вимогам. Водночас, розробка законів нерідко здійснюється поступком, а тому набуття нових сил не завжди має сприятливий для суспільства характер. В цьому аспекті законодавцю потрібно приділяти більше уваги не масовому прийняттю нормативно-правових актів, але й корегуванню вже існуючих, враховуючи доцільні пропозиції науковців.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - NN. 40-44. - Ст. 356;
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - N. 18, N. 19-20, N. 21-22. - Ст. 144;
3. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р.;
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р.;
5. Популярна юридична енциклопедія / О.В. Лавренко. - Київ: Юрінком Інтер, 2004. - 1856 с.;
6. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов. - Харків: Одисей, 2004. - 639 с.;
7. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / В.К. Малутов. - Київ: Юрінком Інтер, 2004. - 687 с.;
8. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецької - Кн. 1. - Київ: Юрінком Інтер, 2003. - 639 с.;
9. Цивільний кодекс України: Коментар / Є.О. Харитонов. - Харків: Одисей, 2003. - 855 с.